

півгроші Петру Мушату, срібні денарії Литви, Угорщини, монети Володимира Ольгердовича, Дмитра-Корибута, дирхеми золотоординських ханів: Узбека (1313–1339), Джанібєка (1341–1357), Абдуллаха (1362–1367) та Мухаммеда-Буляка (1368–1380), Токтамиша (1380–1394) [30]. По-восьме, у досліджених скарбах Південно-Східної Сіверщини майже відсутні литовські денарії, польські півгроші, галицько-руські грошики та подільські півгроші, що свідчить про порівняно слабкі економічні зв'язки між західними і північно-східними землями Литовсько-Руської держави в другій половині XIV – на початку XV ст.

ПОСИЛАННЯ

1. Бакалець О.А. Скарби Поділля XIV – середини XVII ст. Документи та матеріали / О.А. Бакалець. – Бар–Вінниця–Кам'янець–Подільський – Хмельницький – Київ, 2017. – 200 с.
2. Бакалець О.А. Нові знахідки празьких грошів XIII – XV ст. на території Поділля / О.А. Бакалець // Вісник Черкаського університету. – Серія: Історичні науки. – № 22 (315). – Черкаси, 2014. – С. 56–62.
3. Бакалець О.А. Лічба та обіг грошей в Подільському князівстві у другій половині XIV ст. / О.А. Бакалець // Історичні студії суспільного прогресу. – № 5. – Глухів, 2017. – С. 11–24.
4. Котляр М.Ф. Грошовий обіг на території України доби феодалізму / М.Ф. Котляр. – К.: Наук. думка, 1971. – 175 с.
5. Козубовський Г.А. Монетне карбування в Україні XIV–XV ст. / Г.А. Козубовський // Вісник НБУ. – 1996. – № 1. – С. 76–83.
6. Спеціальні історичні дисципліни. Довідник: навч. посіб. / М.Ф. Дмитрієнко, І.Н. Войцехівська, В.В. Томазов. – К.: Либідь, 2008. – 520 с.
7. Котляр М.Ф. Грошовий обіг на території України доби феодалізму / М.Ф. Котляр. – К.: Наук. думка, 1971. – 175 с.
8. Шуст Р. НумізMATика: історія грошового обігу та монетної справи в Україні: Навч. посіб. – К.: Знання, 2007. – 371 с.
9. Котляр М.Ф. Грошовий обіг на території України доби феодалізму / М.Ф. Котляр. – К.: Наук. думка, 1971. – 175 с.
10. Бакалець О.А. Лічба та обіг грошей в Подільському князівстві у другій половині XIV ст. / О.А. Бакалець // Історичні студії суспільного прогресу. – № 5. – Глухів, 2017. – С. 11–24.
11. Шуст Р. НумізMATика: історія грошового обігу та монетної справи в Україні: Навч. посіб. – К.: Знання, 2007. – 371 с.
12. Бакалець О.А. Лічба та обіг грошей в Подільському князівстві у другій половині XIV ст. / О.А. Бакалець // Історичні студії суспільного прогресу. – № 5. – Глухів, 2017. – С. 11–24.
13. Котляр Н.Ф. Кладоискательство и нумизматика / Н.Ф. Котляр. – К.: Наукова думка, 1974. – 128 с., іл.
14. Шостопал А. Чи карбував монети Федір Коріатович? / А. Шостопал // НумізMATика і фалеристика. – 2008. – № 1. – С. 6–7.
15. Шуст Р. НумізMATика: історія грошового обігу та монетної справи в Україні: Навч. посіб. – К.: Знання, 2007. – 371 с.
16. Спасский И.Г. Русская монетная система. Историко-нумизматический очерк. Изд. 3-е, дополненное. – Ленинград: Издательство Государственного Эрмитажа, 1962. – 151 с.
17. Шуст Р. НумізMATика: історія грошового обігу та монетної справи в Україні: Навч. посіб. – К.: Знання, 2007. – 371 с.
18. Шуст Р. НумізMATика: історія грошового обігу та монетної справи в Україні: Навч. посіб. – К.: Знання, 2007. – 371 с.
19. Саввов Р. Подольский полугрош и денежное обращение в Подольском княжестве / Р. Саввов // Материалы Белорусской международной научно-практической нумизматической конференции. – Минск, 2015.
20. Саввов Р. Подольский полугрош и денежное обращение в Подольском княжестве / Р. Саввов // Материалы Белорусской международной научно-практической нумизматической конференции. – Минск, 2015.
21. Белашов В.І. Глухів – столиця Гетьманщини (До «Глухівського періоду» історії України (1708–1782 рр.)). – Глухів, 2005. – С. 13–14.
22. Белашов В.І. Глухів – столиця Гетьманщини (До «Глухівського періоду» історії України (1708–1782 рр.)). – Глухів, 2005. – С. 12.
23. Голиш Г.М. Основи нумізMATики: навч. посіб. / Г.М. Голиш: 2-ге вид, випр. і доп. – Черкаси: Черкаський ЦНТІ, 2006. – 314 с.
24. Коваленко Ю.О. Монети Золотої Орди з давньоруського Глухова та його округи / Ю.О. Коваленко // Актуальні проблеми нумізMATики у системі спеціальних галузей історичної науки: тези доповідей III міжнародної науково-практичної конференції,

5–6 листопада 2015. – Кіровоград – Київ – Переяслав-Хмельницький, 2015. – С. 41.

25. Авторський опис О.А. Бакальця. – 1 с.

26. Фонди Державного історико-культурного заповідника «Путівль», КН – 6459 Н653 – № 89–315.

Бакалець О.А. Новые находки серебрянных монет и слитков гривен XIV–XV вв. на территории Подолья и Северщины
Автор статьи делает попытку ввести в научный оборот и проанализировать новые находки кладов серебрянных пражских грошей, денег Дмитра-Корибута и слитков гривен XIV–начала XV вв. новгородского, черниговского, литовского и татарского типов, найденных в начале XXI в. на территории Подолья и Юго-Восточной Северщины.

Ключовые слова: пражский грош, сливковая гривна, полугрош, динарий, Подолье, Северщина, Золотая Орда

Bakalets' O.A. New findings of Prague coins and ingot hryvnyas of the 14th – 15th centuries on the territory of Podillya region and Sivers'k territory

The author of the article attempts to introduce into the scientific circulation and analyze new discoveries of treasures of silver Prague coins and ingot hryvnyas of the 14th – 15th centuries of Novhorod, Chernihiv, Lithuanian and Tatar types, discovered at the beginning of the 21st century on the territory of Podillya region and southeastern Sivers'k territory.

Key words: Prague coin, ingot hryvnya, half coin, Podillya region, Sivers'k territory, Golden Horde.

21.02.2018 р.

УДК 903.2/903.8:737.1(477.52)«16»

**Шерстюк В.В.
Коваленко М.В.**

МОНЕТНИЙ «СКАРБ» (ГАМАНЕЦЬ) СЕРЕДИНИ XVII СТ. З РОМЕНЩИНИ

Публікується нововиявлений монетний «скарб» (втрачений гаманець) у складі дрібної монети, виявленої біля с. Галка Роменського району на Сумщині. Його випадіння фіксується в межах 1661–1663-х рр. Аналізується його якісно-кількісний склад.

Ключові слова: Галка, Роменщина, монетний скарб, гаманець, Лівобережна Україна, XVII ст.

Вивчення монетно-грошового обігу на сьогоднішній день ведеться досить інтенсивними темпами, але, зазвичай, дуже односторонньо. Так, максимальна увага, переважним чином, концентрується на найбільш виразних «важких» фракціях, рідше – середніх, і майже оминає такі дрібні номінали, як солід. Хоча, як показує практика, саме найменші грошові номінали як тієї епохи, так і сучасності забезпечували власне повсякденний грошовий обіг, тоді як «важкі» фракції були, переважно, елементами тезаврування майна, у меншій мірі відіграючи роль власне обігової монети.

Складність вивчення цього питання полягає у слабкій насиченості матеріалу для дослідження. Для розширення джерельної бази цієї проблематики було залучено низ-

Таблиця І. Склад монетного «скарбу» (втраченого гаманця) з околиць с. Галка

№ п/п	Емітент	Місце карб.	Метал	Номинал	Рік*	Аверс**	Знак підскарб-бія	Реверс**	№ за каталога-ми***	Ø, мм	шт. пель. пов.	№. п/о, стан****, примітки
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Шведське королівство. Густав Адольф (1611-1632)												
1	м. Рига	Рига	Білон	Солід	(16)[??]	GVSADO[??]	Сніп	SOLIDVSCIVIRIGENS[??]	-	16	1	
2	м. Рига	Рига	Білон	Солід	(16)[??]	GVSTADOLDGREX	Сніп	SOLIDVSCIVIRIGENS[??]	-	15	1	
Шведське королівство. Христина Августа (1632-1654)												
3	м. Рига	Рига	Білон	Солід	(16)35	CHRIS[TINA]·D·G·R·S	-	SOLIDVSCI[VIRIG]3·5	Федоров 767	15	0	зміщений штемпель
4	м. Рига	Рига	Білон	Солід	(16)45	CHRISTINA·D·G·R·S	-	SOLIDVSCIVIRIG·4·5	Федоров 796	16	0	F, зміщений центр
5	м. Рига	Рига	Білон	Солід	(16)4[?]	CHRISTINA[??]	-	SOLIDVSCIVIRIG·4[?]	-	14	0	
6	м. Рига	Рига	Білон	Солід	(16)53	CHRISTINA·D·G·R·S	-	SOLIDVSCIVIRIG·5·3	Федоров 815	15	0	зміщення штемпеля
7	м. Рига	Рига	Білон	Солід	(16)[??]	CHRISTINA·D·G·R·S	-	SOLIDVSCIVIRIG[??]	-	15	0	зміщення центру
8	м. Рига	Рига	Білон	Солід	(16)[??]	CHRIST[?]	-	SOLICIVIRIG[??]	-	15	0	погнута
9	Лівонія	Рига	Білон	Солід	(16)49	CHRISTINA·D·G·R·S	-	SOLIDVSLIVONIAE49	Федоров 878	15	0	
10	Лівонія	Рига	Білон	Солід	(16)[??]	CHRISTINAD·G·R·S	-	SOLIDVSLIV[??]	-	14	0	
11	Лівонія	Рига	Білон	Солід	(16)[??]	CHRISTINAD·G·R·S	-	[SOLIDVSLIVONIA][??]	-	17	0	зміщення штемпеля
Шведське королівство. Карл Густав (1654-1660)												
12	м. Рига	Рига	Білон	Солід	(16)55	CA[?][GUSTAV]DGRS	-	SOLIDVSCIVIRIG5·5	Федоров 900	14	1	зміщений штемпель
13	м. Рига	Рига	Білон	Солід	(16)56	CAROL[?]	-	SOLIDVSCIVIRIG5·6	Федоров 901	14	1	зміщений штемпель
14	м. Рига	Рига	Білон	Солід	(16)[??]	[?][GUSTAV][?][DGRS	-	SOLIDVSCIVIRIG[??]	-	14	0	
15	м. Рига	Рига	Білон	Солід	(16)5[?]	GUS[?]	-	SO[?][5][?]	-	13	0	пошкоджена
Річ Посполита. Сигізмунд III Ваза (1587-1632)												
16	ВКЛ	Вільно	Білон	Солід	1627	SIGIIDGREX·POMDLI	Вадвич	SOLIDV[SMD]LIT1627	1627PL01000 Коріcki 3475	16	1	
17	-	Краків	Аг	Грош	1613	SIG·III·D·G·REX·POL·M·D·L	Вадвич	GROSS·MAG·POLO·1·6·13	1613PL01600 Коріcki 801	18	0	VF
18	ВКЛ	Вільно	Аг	Грош	1622	SIG·III·D·G·REX·PO·M·D·L	Вадвич	GROSS·MAG·DVCA·LIT1622	-	18	0	
19	ВКЛ	Вільно	Аг	Грош	1627	SIG·IIIDGREX·PO·M·D·L	Вадвич	GROSS·MAG·DVCA·LIT1627	1627PL01200 Коріcki 3505	18	0	VF
20	ВКЛ	Вільно	Аг	Грош	16[??]	SIGIII[?]	Вадвич	GROSS[??]	-	18	0	
21	-	Бидгощ	Аг	Півторак	(16)22	SIGIS3DGREX·PMDL	Вадвич	MONENOREG·POLO	1622PL01600 Коріcki 860	18	0	VF
22	-	Бидгощ	Аг	Півторак	(16)22	SIGIS3DGREX·PMDL	Вадвич	MONENOREG·POLO	1622PL01600 Коріcki 860	18	0	VF
23	-	Бидгощ	Аг	Півторак	(16)23	SIGIS3·D·G·REX·M·D·L	Вадвич	MONENOREG·POLO	1623PL02100 Коріcki 861	18	0	VF
24	-	Бидгощ	Аг	Півторак	(16)24	SIGIS3·D·G·REX·M·D·L	Вадвич	MONENOREG·POLO	1624PL02700 Коріcki 864	18	0	VF

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
25	-	Бид-гощ	Ag	Півторак	(16)26	SIGIS3·D·G ·REXM:D·L	Вадвич	MONENOREG POLO·	1626PL02000 Коріцькі873	18	0	
26	-	Бид-гощ	Ag	Півторак	(16)2[?]	SIGIS3·D·G ·REXM:D·L	Вадвич	MONENOREX POLO	-	18	0	
27	-	Бид-гощ	Ag	Півторак	(16)[?]	[SIGIS3]DGR [EXMDL]	?	[M]ONEN[O REG PO]LO	-	18	0	
Маркграфство Бранденбург. Георг Вільгельм (1619-1640)												
28	Бранденбург	Круле-вец	Білон	Солід	(16)[?]	GEORGWIL HMAR[?]	Круле-вец	SOLIDVS[??] VS[?]	-	16	0	
29	Бранденбург	Круле-вец	Білон	Солід	(16)[?]	[?][G]WILH[?]	Круле-вец	SOLID[??] VSSIRE[?]	-	15	0	
Московське царство. Олексій І Михайлович Романов (1645-1676)												
30	-	Новгород	Сл	копійка	[1655-1663]	Государь царь и великий князь Алексей Михайлович всея Великия и Малыя и Белья России самодержец	?	Вершник зі списом	ГК1366	10	0	
31	-	Москва	Сл	копійка	[1655-1663]	Царь и великий князь Алексей Михайлович Всея Руси	?	?	?	10	0	
Фальшиві												
32	?	?	Сл	Солід	??	-	-	-	-	16	-	Густава Адольфа? Карла Густава?
33	-	Сучава?	Сл	Солід	(16)[?]	GVS[TA] DO[LDGREXS]	Сніп	SOLIDV [SCIVI]RIG[?]	-	16	0	
34	-	Сучава?	Сл	Солід	(16)60	C[GUS]TAVD[GRS]	-	SOLIDVS[160]	-	15	1	

* в дужках () – не проставлені цифри в легенді, по умовчання; **/ – новий рядок; [] – не читається, умовно прочитане [ABC] (за аналогіями), прочитання ускладнене [?];*** – за: Коріцькі1999 [12], Федоров1961 [13], FortressCatalog[11], ГК2007 [6];**** – за Міжнародною системою.

ку монетних «скарбів» – втрачених гаманців, що склалися виключно чи в переважній мірі з солідової монети.

Більшою мірою ці комплекси походять з території Полтавщини: один з них, з околиць с. Стара Аврамівка, був опублікований раніше [1], ще один – нещодавно [2], ще два – готуються для друку.

Цікавим також вбачається вивчення монетних комплексів сусідніх регіонів, перш за все Сіверщини, зокрема Сумщини, у т. ч. простеження, яким чином перебування її у складі Московського царства, її економічні традиції та сусідство з «польсько-литовською» (спочатку – територіально, потім – за економічними традиціями) Полтавщиною відбивалося на монетно-грошовій системі.

На жаль, інших подібних комплексів з території Півдня Сумщини нам взагалі віднайти не вдалося. Можна назвати лише два скарби з Охтирки [3] та один із Сум [4]. Але останні, безперечно, були тезаврованими депозитаріями, вміщеними до глиняних посудин, і не містили дрібних монет на зразок соліда.

Комплекс, що є об'єктом дослідження, знайдений у другій половині 2017 р. при випадкових обставинах на околиці с. Галка Роменського району Сумської області, на березі р. Ромен, правої притоки р. Сула. Він був придбаний у особи, що його знайшла, одним із авторів. Гаманець (точні-

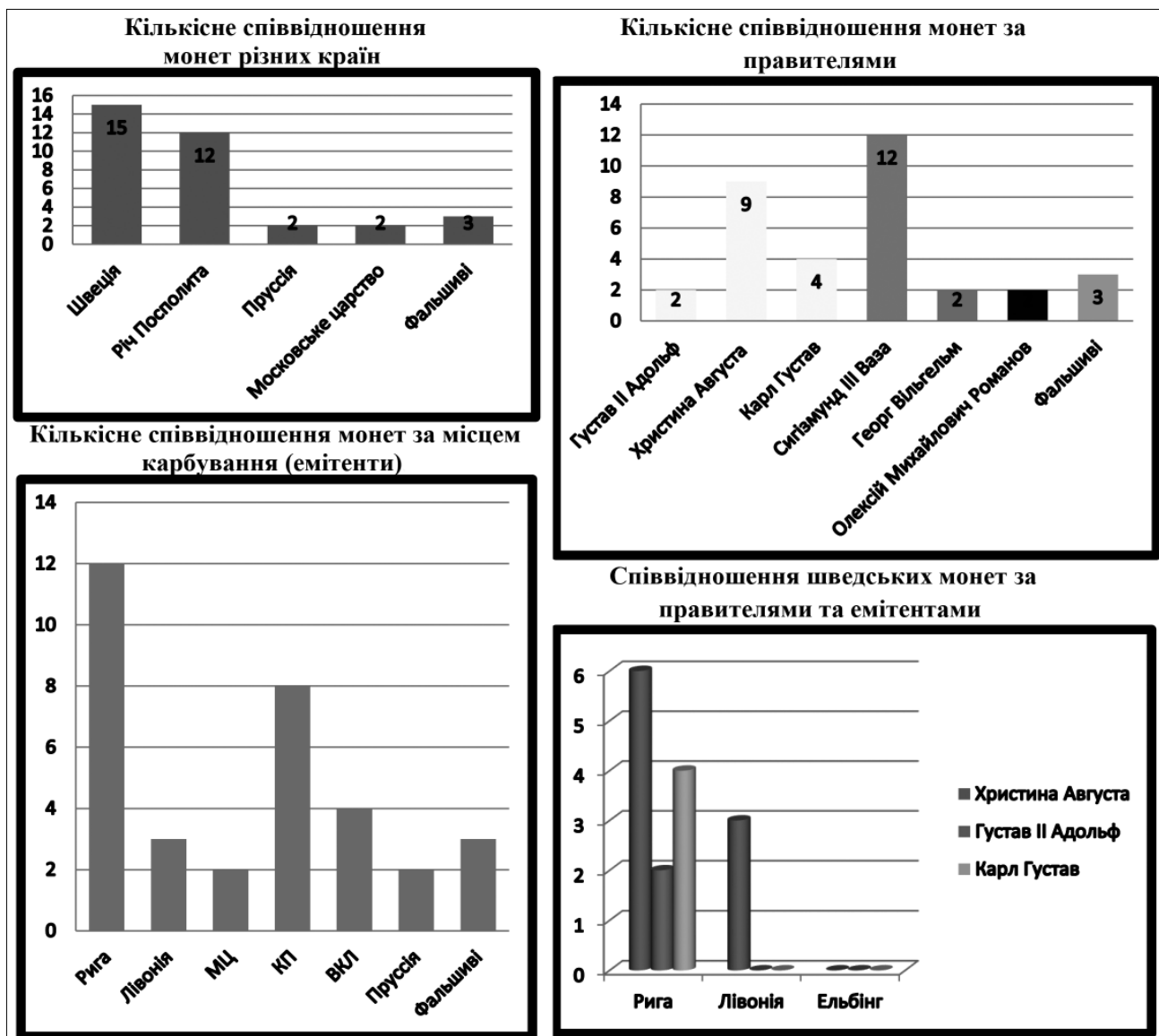
ше «втрачений гаманець», а не власне «скарб») склали 34 монети (усі, окрім «фальшака», діагностовано до країни, що їх карбувала): 21 – соліди, 4 – гроші, 7 – півтораки (драйпелькери) та 2 копійки (Табл. I).

За їх станом можна говорити про загальний посередній ступінь збереження монет комплексу. Дивно, але найкраще збереження мають найдавніші монети Речі Посполитої номіналом у гріш та півторак (рис. 1:1–8), гіршу, відповідно, – більш пізніші соліди, «найбільш жакливу» – мідні копійки та підробний солід. Такий гарний стан збереження срібних монет є нечастим для втрачених гаманців: не виключено, що останні монети перебували в обігу не постійно, а певний час знаходилися в якості тезаврованого майна і вилучалися на певний час з обігу.

Для уявлення про порівняльний склад цього комплексу було залучено як два описаних вище приблизно синхронні й однотипні (гаманцеві) комплекси зі Старої Аврамівки [1] та околиць Миргорода [2], а також ще два «гаманця» з Полтавщини, опрацьованих і підготовлених до друку (з Лубенщини та Великих Сорочинців). Проведення порівняльного аналізу на основі такої джерельної бази вже може дати певну ілюстрацію до особливостей того чи іншого комплексу.

Доволі характерною є картина виключного превалю-

Таблиця II. Гістограми розподілу складу монетного скарбу за критеріями

вання шведської монети, перш за все – солідів карбування Риги, в меншій мірі – Лівонії, що зафіксована як у комплексі з Галки (15 од., 44%), так і серед інших прикладів з Полтавщини. Як й в інших випадках, беззаперечний «лідер» за кількістю зразків – соліди Христини Августи (Табл. II).

Менш характерним для таких гаманців є доволі значний відсоток грошей та півтораків (4 та 7 відповідно, загалом – 1/3 від загальної кількості). Знову ж таки особливо це виглядає незвичним, зважаючи на вже означену дуже добру їх збереженість.

Звична картина – переважання дрібної монети карбування м. Вільно (Великого Князівства Литовського) над коронними зразками (окрім, звісно, драйпелькерів, котрі карбувалися виключно на теренах Польщі). Так само характерним є і присутність невеликої частки Бранденбурзької монети (2 од.).

Рідкісною є наявність у складі комплексу двох мідних

копійок Московського царства (рис. 1:9–10). Останні карбувалися за Олексія Михайловича у проміжку 1655–1663 рр., та, як відомо, стали причиною Мідного бунту 1662 р.

Одна з копійок, кращого ступеню збереженості, може бути доволі чітко діагностована: це продукція Новгородського монетного двору, про що свідчить як текст легенди аверсу, так і зображення реверсу (рис. 1:9): аверс – старослов'янською «Государь царь и великий князь Алексей Михайлович всея Великия и Малыя и Белья Росии самодержец»; реверс – «вершник зі списом», у довгому одязі; слідів літер монетного двору не помітно [5, с. 218, рис. 5:ж]. Тип 1366 за Гришиним, Кещиновим 2007 [6, с. 91–92, № 1366].

Наявність московської срібної монети у складі обігових грошей не є дивною для території Сіверщини, тим паче після 1654 р. Незначно зростає її питома вага навіть серед матеріалів Полтавщини, що історично мала більші зв'язки з польсько-литовською системою та лічбою.

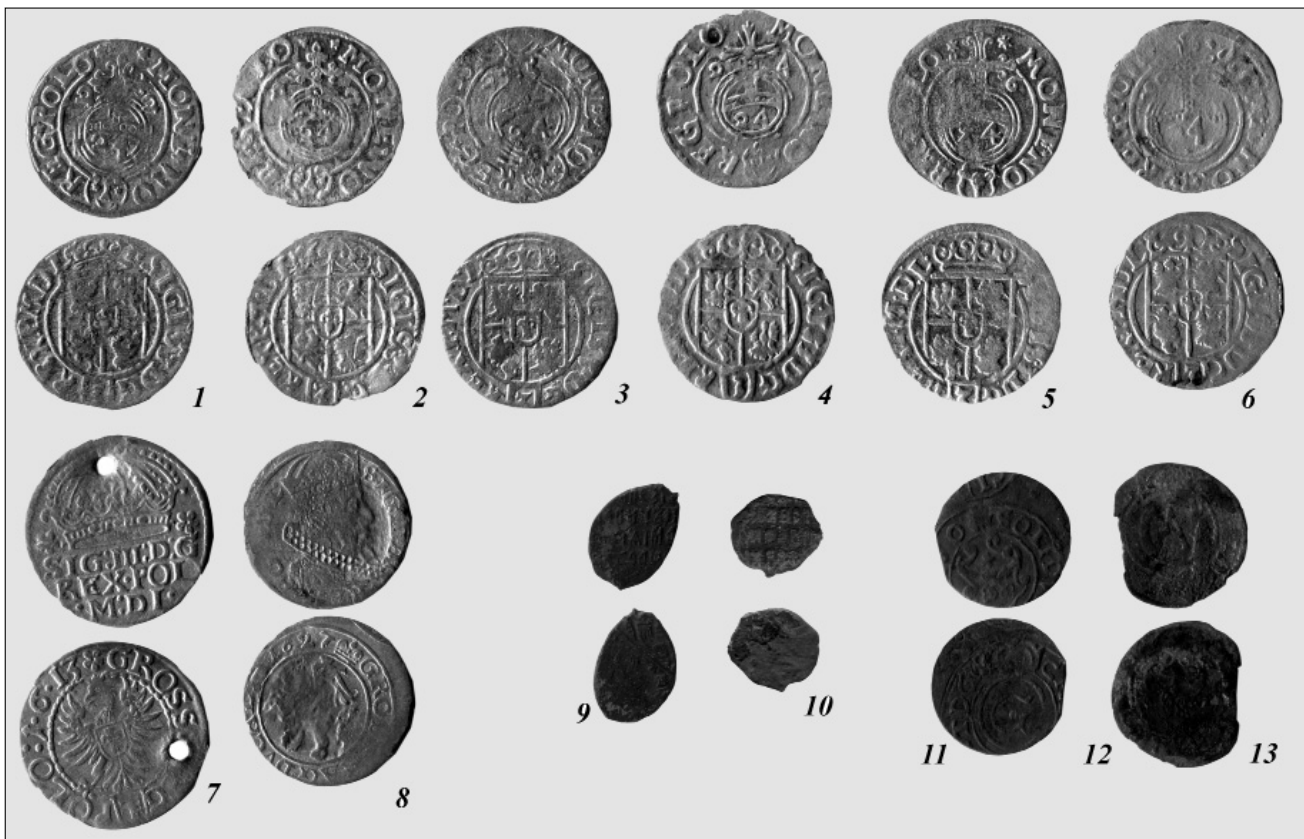

Рис. 1. Монети зі складу скарбу: 1–8 – срібні монети Речі Посполитої; 9–10 – мідні московські копійки; 11–12 – мідні підробки шведських солідів

А от мідні монети Московського царства допетровського часу – доволі рідкісне явище для скарбових комплексів Лівобережжя. Так, на Полтавщині відомий лише один такий скарб, що походить з с. Стасі Диканського району: останній містив 1362 монети Речі Посполитої, Прибалтійських володінь Швеції, Пруссії, німецьких і шотландських срібних і мідних монет XVI–XVII ст. Московських було тільки 4: по одній срібній копійці Михайла Федоровича і Олексія Михайловича та 2 мідні копійки другого [7, с. 202, 262; 8, с. 128, 147, № 952]. Та останній комплекс, безсумнівно, тезаврований, тоді як скарб з Галки має, більш ймовірно, втрачений гаманцевий характер.

Можливо дійсно мідна московська монета все ж відіграла певну роль в обігові і майже не осідала в тезаврованих депозитах. Тим паче, що після 1663 р. було проведено її масове вилучення із обігу московським урядом [5, с. 254]. Те ж саме можна сказати і про соліди-«боратинки» Яна Казимира: останні не так часто (хоча значно більше, ніж копійки) наявні в тезаврованих скарбах і майже повсюдно зустрічаються серед гаманців, що випали після 1660-го рр., і абсолютно переважають серед обігової монети останньої третини XVII ст. (за даними випадкових знахідок).

Таким чином, наявність у складі комплексу мідних копійок вказує на можливість обмеження верхньої дати випадіння комплексу в межах 1662/1663 рр., адже ще до Мідного бунту 1662 р. мідну копійку, особливо на тери-

торії України, вже неохоче приймали [5, с. 254], а, як вже мовилося, у 1663 р. вона масово вилучалася з обігу.

Серед офіційної обігової монети у складі гаманця виявилось 3 підробки шведських солідів (8,8 %). Дві з них – досить добре збережені: 1 – підробка під шилінг Густава Адольфа, 2-а – під монету Карла X Густава з вибитим 1660 роком (рис. 1:11–12). Третій «фальшак» сильно затертий, але приналежність його саме до шведського наслідування не викликає сумнівів.

Остання дата офіційної монети – 1656 р., підробного соліда – 1660 р. Звісно, що під час фальшування грошей рік випуску монет ставився різний, але, безперечно, фігурування б року, який ще не наступив на час входження монети в обіг, викликало б небажане зацікавлення в походженні такої монети. Тому в даному контексті ми цілком можемо вважати дату 1660 р., хоч і підробного соліда, верхньою в датованих монетах комплексу.

Обидва з добре збережених підробних солідів виготовлені досить якісно, без помилок, і на їх фальшиве походження вказує лише їх мідна основа. Така картина досить характерна для сучавських підробок. За даними А.А. Нудельмана, що пізніше були підтверджені й іншими дослідниками, Сучавська майстерня діяла в 1661–1683 рр. [9, с. 35–36]. За останніми дослідженнями А. Пінзара чекан монети в Молдові був відновлений після тривалої перерви, орієнтовно – в 1662 р. [10].

Звертаючись до інших комплексів 1650–1660-х рр., мо-

жемо побачити таку картину: так, питома вага підробок у гаманцевих комплексах з околиць Миргорода [2], Великих Сорочинців та Лубенщини (готуються до друку) становить лише 3–4 %. У більшій мірі – це «фальшаки» з примітивним виконанням (В. Сорочинці та Лубенщина) чи з якісними, але малокількісними, сучасвськими підробками (Миргородщина). Дата випадіння комплексу з Миргородщини – рубіж 1650–1660-х рр., інших двох – ще раніше.

Відсоток підробок у скарбі зі Старої Аврамівки, теж заврація якого припадає на 1662–1664 рр., становить 17,5 % [1, с. 117], і, судячи з їх опису, – це, певно, в більшій мірі, сучасвська продукція.

Таким чином, такий відсотковий показник підробок (8,8 %) вказує на, певно, проміжну позицію цього комплексу між гаманцями з Миргородщини та Ст. Аврамівки (тобто, випадіння можна локалізувати в межах 1661–1662/1663 рр.), і відображає поступове насичення монетно-грошового ринку Лівобережжя сучасвськими підробками.

Означена публікація вводить до наукового обігу новий монетний скарбовий (гаманцевий) комплекс втраченого типу. Його випадіння (формування) встановлюється досить точно завдяки цілій низці індикаторів у межах 1661–1663 рр. За бідності джерельної бази (перш за все щодо найдрібнішої монети) кожен такий комплекс є дуже цікавим для дослідження монетно-грошового обігу Лівобережжя у XVII ст. Представлений «скарб»-гаманець незабаром буде переданий на зберігання до фондів Полтавського краєзнавчого музею імені Василя Кричевського.

ПОСИЛАННЯ

1. Безпалько В. Скарб солідів XVII ст. із с. Стара Аврамівка Полтавської області / Владислав Безпалько // Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні: зб. наук. статей / НДЦ «Часи козацькі», УТОПК, Центр пам'яткознавства НАН України та ін.; [ред. кол.: Телегін Д.Я., відп. ред., Титова О.М., заст. відп. ред., Бондаренко І.П. та ін.]. – К.: ТОВ НВП «Ферокол», 2010. – Вип. 19. – С. 117–120.
2. Коваленко М. Невеликий скарб солідів XVII ст. з околиць Миргорода / Михайло Коваленко, В'ячеслав Шерстюк // Село Жуки – Батьківщина літописця Самійла Величка: зб. матер. другої наукової конференції / ДКТ ПОДА, ПКМ імені Василя Кричевського, Полтавська районна рада [ред. кол.: Л.Л. Бабенко, М.М. Кононенко (голова), О.Б. Супруненко (відп. ред.) та ін.]. – К.: Полтава: ЦП НАН України і УТОПК, 2018. – С. 111–115. – III кол. вкл.
3. Осадчий Є.М. Скарби середини XVII ст. з міста Охтирки / Є.М. Осадчий // Старожитності Лівобережного Подніпров'я – 2014. – К.: Полтава: Центр пам'яткознавства НАН України і УТОПК, 2014. – С. 116–121.
4. Коротя О.В. Скарб польських монет середини XVII ст. з форштадту Сумської фортеці / О.В. Коротя // Старожитності Лівобережного Подніпров'я – 2014. – К.: Полтава: Центр пам'яткознавства НАН України і УТОПК, 2014. – С. 122–126.
5. Мельникова А.С. Русские монеты от Ивана Грозного до Петра Первого (история русской денежной системы с 1533 по 1682 годы) / А.С. Мельникова. – М.: Финансы и статистика, 1989. – 318 с.
6. Гришин И.В. Каталог русских средневековых монет времени правления царей Алексея Михайловича, Федора, Ивана и Петра Алексеевичей (1654–1696) / И.В. Гришин, В.Н. Клещинов. – М.: Ленанд, 2007. – 147 с.
7. Отчет Императорской Археологической комиссии за 1913–1915 года. – Петроград: Десятая государственная типография, Моховая № 40, 1918. – 295 с.
8. Котляр М.Ф. Грошовий обіг на території України доби феодалізму / М.Ф. Котляр. – К.: Наукова думка, 1971. – 176 с.
9. Нудельман А.А. Топографія кладов і находок единичных монет / А.А. Нудельман. – Кишинев: Штиница, 1976. – 196 с. – (Археологическая карта Молдавской ССР. – Выпуск 8).

10. Pinzar A. Talerul «leu» al lui Gheorghe Duca [Електронний ресурс] / Alexandru Pinzar. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://romaniancoins.ancients.info/art/Taler%20Duca.pdf>.

11. Fortress Catalogue – 2017. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.fortresskatalog.com.

12. Kopiccki E. Ilustrowany skorowidz pieniedzy polskich i z Polska zwiazanych / Edmund Kopiccki. – Warszawa: Polskie Towarzystwo Numizmatyczne, 1995. – Texty. Czesc 1 (poz. 1-7058). – 315 s.

13. Федоров Д. Монеты Прибалтики XIII–XVII столетий: Определитель монет / Д. Федоров. – Таллин: Валгус, 1966. – 423 с.

СКРОЧЕННЯ

ВКЛ – Велике князівство Литовське

КП – Королівство Польське

МЦ – Московське царство.

Шерстюк В.В., Коваленко М.В. Монетный «клад» (кошелек) середины XVII в. с Роменщины

Публикуется новый монетный «клад» (утраченный кошелек) с мелкой монетой, обнаруженный возле с. Галка Роменского района Сумской области. Его выпадение фиксируется в пределах 1661–1663-х гг. Анализируется его качественно-количественный состав.

Ключевые слова: Галка, Роменщина, монетный клад, кошелек, Левобережная Украина, XVII в.

Sherstyuk V. V., Kovalenko M. V. Coin «hoard» (purse) of the mid-XVII century from Romenshchina

Published a new coin «hoard» (a lost purse) with a small coins, found near the village Halka of the Romny district of the Sumy region. Its formation occurred in 1661–1663. Its qualitative and quantitative composition is analysed.

Key words: Halka, Romny district, coin hoard, purse, Left Bank Ukraine, XVII century.

15.03.2018 р.

УДК 94 (477): (903.8 +737.1) «165/18»

А.М. Ключев

ТОПОГРАФІЯ ЗНАХІДОК МОНЕТНО-РЕЧОВИХ СКАРБІВ XVII–XVIII СТ. НА ТЕРИТОРІЇ ГЛУХІВСЬКОГО РАЙОНУ

Автор, вивчивши десятки скарбів та окремих знахідок європейських і російських монет XVII–XVIII ст., робить спробу систематизувати відомий і ввести до наукового обігу новий нумізматичний матеріал, визначити топографію знахідок в межах сучасного Глухівського району Сумської області.

Ключові слова: Сіверщина, Глухівщина, скарб, копійка, рубль, талер, імперіал, дукач, Лжедмитрій I.

Монетні скарби та окремі знахідки монет є важливим джерелом для реконструкції товарно-грошових відносин, особливостей грошового обігу в той чи інший період історії певного населеного пункту, регіону чи держави.

Метою нашої розвідки є реконструкція грошового обігу на території міста Глухова та Глухівського району через призму якісного та кількісного аналізу складу 38 скарбів монет XVII–XVIII ст., виявлених на території колишньої гетьманської столиці Глухів та в її околицях протягом XX – на початку XXI ст.

Вивченням грошового обігу Сіверщини XVII–XVIII ст. займалися відомі українські нумізмати: І. Спаский, М. Кот-